

## بررسی، تحلیل و برنامه‌ریزی اشتغال در استان یزد

K. Ziari, ph.D  
University of Yazd.

### Analysis and Planning of Employment in Yazd Province

The present article studies and analyses the employment process in Yazd province in the 20year period of 1355 to 1375 and its future planning up to the year 1400. Research models and computer softwares have been used. In the period under study, the employment rate in Yazd province has been higher than that of the whole country and some 4715 Job opportunities have been created. However only 11.7 percent of the employees are working in their field of speciality. The most successful section in job creation is the financial and commercial section. With the creation of one Job opportunity , there have been 7.1 individual employment in the financial - commercial section, 3.1 in construction industry and 3 in services section. It is expected that Yazd Province requires 8148 Job opportunities annually. These jobs can be created provided that the restrictions on services and industry sections are reduced, the economic growth rate reaches about 5.6 percent, the necessary investment in the productive activities are enforced and increased and finally rules and regulations as well as management procedures are improved and stabilized.

## خلاصه

این مقاله به بررسی و تحلیل روند اشتغال در استان یزد طی دوره ۷۵-۱۳۵۵ و برنامه‌ریزی آتی آن تا افق ۱۴۰۰ می‌پردازد. روش پژوهش، «توصیفی - تحلیلی» است و از مدل‌های کمی اشتغال و نرم‌افزارهای رایانه‌ای استفاده شده است. در دوره مورد بررسی ضریب اشتغال استان از ضریب اشتغال کشور بالاتر بوده و سالانه ۴۷۱۵ ظرفیت شغلی ایجاد شده است. اما تنها ۱۱/۷ درصد از شاغلان در تخصص خود کار می‌کرده‌اند. مهم‌ترین بخش اشتغال‌زا، مالی و تجاری بوده است. به ازای هر شغل ایجاد شده، در بخش‌های مالی تجاری ۱/۷ شغل و در بخش‌های صنعت ساخت و خدمات به ترتیب ۳/۱ و ۳ شغل در کل استان یزد به وجود آمده است. پیش‌بینی می‌شود تا افق ۱۴۰۰، استان یزد سالانه به ایجاد ۸۱۴۸ فرصت شغلی نیازمند است. به شرط کاهش تنگناهای بخش صنعت و خدمات و تحقق رشد اقتصادی حدود ۵/۶ درصد، تأمین سرمایه لازم، به کارگیری ظرفیت‌های تولیدی و افزایش آن، ثبات قوانین و مقررات، و اصلاح روش‌های مدیریتی، می‌توان به اهداف مذکور نایل آمد.

## مقدمه

منابع انسانی، سرمایه‌های اساسی رشد و بالندگی همه جوامع محسوب می‌شوند. برابر آمار ۱۳۷۵، حدود ۶۰/۵ درصد از جمعیت کشور بالای ۱۵ سال و بیشتر قرار دارند؛ این رقم در استان یزد به ۶۱/۲ درصد می‌رسد. در این وضعیت، به دلیل وجود قشر عظیمی از جمعیت جوان توجه ویژه‌ای به مبرم‌ترین نیاز استان، یعنی پدیده اشتغال ضرورت دارد. گرچه ساختار اشتغال و بیکاری در استان یزد نسبت به سطح ملی و دیگر استان‌ها مطلوب‌تر است، اما به جهت وضعیت اقلیمی و اکولوژیکی خاص و جمعیت روبه رشد آن به خصوص دانش‌آموختگان آموزش عالی، می‌توان با شناخت توانایی‌ها و تنگناها و با ارایه راهبردها و راهکارهای درست، مبادرت به برنامه‌ریزی اشتغال نمود. این مقاله با به کارگیری مدل‌ها و نرم‌افزارهای رایانه‌ای به بررسی و تحلیل روند ساختار اشتغال و برنامه‌ریزی آن در استان یزد تا افق ۱۴۰۰ می‌پردازد و آنگاه چگونگی سیاست‌ها، راهبردها و فرصت‌های شغلی موردنظر را در بخش‌های مختلف اقتصادی تبیین می‌نماید.

## مروری بر مطالعات انجام شده

«بورگس» در مطالعه‌ای به سال ۱۹۸۸ در صنعت کارخانه‌ای انگلستان، هزینه‌های تعدیل نیروی کار را در استخدام و اخراج نیروی کار مؤثر می‌داند.<sup>[۱]</sup>

«روزن و کوانت» با استفاده از داده‌های آماری سالانه طی سال‌های ۷۳-۱۹۳۰، بازار کار امریکا را بررسی کرده‌اند. آن‌ها تقاضای نیروی کار را تابعی از نرخ حقوق و دستمزد در بخش خصوصی و تولید ناخالص ملی عنوان می‌نمایند.<sup>[۲]</sup>

«بنجامین» در سال ۱۹۹۲ با حجم نمونه‌ای معادل ۴۱۱۷ نفر از خانوارهای کشاورز در روستاهای اندونزی، به برآورد تقاضای نیروی کار کشاورزی پرداخته و به این نتیجه رسیده است که مؤلفه‌های سطح زیرکشت، نهاده‌ها، اندازه خانوار، دستمزد، ضریب پوشش تحصیلی، سطح آموزش و آب و هوا در اشتغال‌زایی مؤثر است.<sup>[۳]</sup>

«خان وقانی»، ایجاد اشتغال در مناطق روستایی پاکستان را با تمرکز خاص بر صنعتی‌سازی روستایی بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بخش کشاورزی قادر به ایجاد اشتغال در مقیاس وسیع نیست؛ بنابراین اشتغال در بخش‌های غیرکشاورزی باید مدنظر قرار گیرد. این دو معتقدند که از طریق صنعتی‌سازی روستایی می‌توان فرصت‌های شغلی جدید در روستاها ایجاد کرد و از مهاجرت روستاییان به شهرها کاست و تا حدی مشکل بیکاری آن کشور را کاهش داد.<sup>[۴]</sup>

«الجلالی» در تحقیقی همانند در پاکستان به نتیجه مشابه خان وقانی رسیده است.<sup>[۵]</sup> «امینی و فلیحی» اشتغال نیروی کار را در بخش صنعت و معدن ایران طی دوره ۱۳۷۳-۱۳۴۵ با بهره‌گیری از آمارهای سری‌های زمانی بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که اشتغال تابعی از سطح تولید، قیمت‌های نیروی کار و سرمایه است.<sup>[۶]</sup>

«اکبر کمیحانی» در پژوهشی راجع به عملکرد سیاست‌های اشتغال در ایران، مهم‌ترین عامل مؤثر در تقاضای نیروی کار را رشد اقتصادی عنوان می‌کند. در این مطالعه به ازای یک درصد تغییر در تولید ناخالص ملی، ۰/۵ تا ۰/۶۶ درصد تغییر در نیروی کار ایجاد می‌شود.<sup>[۷]</sup>

### مبانی نظری تحقیق

در نظریه "کلاسیک‌ها"، عرضه و تقاضای نیروی کار تابعی از دستمزد و انجام اشتغال کامل در گرو سیاست‌های پولی و مالی است.<sup>[۸]</sup>

"نئوکلاسیک‌ها"، علاوه بر موارد مذکور، بحث انتظارات‌های عقلایی را وارد الگوی اقتصاد کلاسیک‌ها می‌کنند و سیاست‌های پیش‌بینی شده در کوتاه مدت را علت تغییر تولید و اشتغال در نظر می‌گیرند. نظریه چرخه واقعی تجاری، به عوامل صرف عرضه اقتصاد، اهمیت بیشتری می‌دهد و بر خلاف نظریه‌های کلاسیک‌ها و نئوکلاسیک‌ها، مؤلفه‌هایی از قبیل شوک‌های تکنولوژیکی، تغییر در شرایط محیطی، قیمت‌های نسبی مواد خام وارداتی، و طرح‌های مالیاتی را در اشتغال‌زایی مؤثر می‌داند.<sup>[۹]</sup>

"کینز" وضعیت اشتغال کامل تولید را نادر در نظر گرفته و معتقد است شرایط رقابت کامل، و انعطاف‌پذیری کامل دستمزدها و قیمت‌ها به خودی خود به وجود نمی‌آید؛ کارگران توهم پولی دارند و مقدار کاری که عرضه می‌شود، علاوه بر سطح متوسط دستمزدهای واقعی تابعی از سطح دستمزدهای اسمی است.<sup>[۱۰]</sup>

"روزنشتین" وجود بیکاری پنهان و اشتغال ناقص را اقتصادی نبودن فرصت‌های مناسب جایگزین برای کار کردن و کسب درآمد عنوان می‌نماید.<sup>[۱۱]</sup>

"نورگس" در نظریه‌ای ابراز می‌دارد، با تجمع مهارت‌های تکنیکی در بخش کشاورزی می‌توان این نیروهای کار مازاد را از بخش کشاورزی به سایر بخش‌های اقتصادی منتقل کرد (بدون آن‌که تولید کشاورزی تغییر یابد) تا اشتغال کامل به دست آید.<sup>[۱۲]</sup>

"هاورد - دومار" نظریه همبستگی مستقیم میان تولید ناخالص ملی و اشتغال را ارایه نموده و معتقد است، ۱۰ درصد افزایش در تولید ناخالص ملی، همواره با ۱۰ درصد افزایش در اشتغال همراه است. اما اگر بهره‌وری نیروی کار افزایش یابد کار کمتری ایجاد می‌شود.<sup>[۱۳]</sup>

نظریه "جانشینی کار - سرمایه"، تغییر در قیمت عوامل تولید را وسیله‌ای مهم برای ایجاد فرصت‌های شغلی ذکر می‌کند. این نظریه معتقد است با ثابت نگه داشتن مزد و افزایش سرمایه به میزان ۱۰ درصد، حدود ۵ تا ۱۰ درصد افزایش اشتغال به وجود خواهد آمد.<sup>[۱۴]</sup>

## روش پژوهش

روش پژوهش در این مقاله «توصیفی - تحلیلی» است. ابتدا با رجوع به سرشماری‌های نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ آمارهای مورد نیاز استخراج می‌گردد، آنگاه با بهره‌گیری از مدل‌های تحلیلی و برنامه‌ریزی اشتغال شامل مدل «تغییر سهم» Shift Share Analysis، «ضریب مکانی» Location Quotion، «برنامه‌های رایانه‌ای» People Workers و Times Series Processing) T.S.P مبادرت به تحلیل روند اشتغال، پیش‌بینی جمعیت و اشتغال می‌شود. تدوین سیاست‌ها و راهبردها و ارزیابی فرصت‌های شغلی مراحل بعدی است که از طریق توان سنجی‌های کیفی به دست می‌آید.

## شرح مدل‌ها

یکی از مدل‌های رایج برای تحلیل و پیش‌بینی اشتغال «مدل تغییر سهم» است. در این مدل، مقیاس مرجع به کشور اطلاق می‌شود که استان نسبت به آن سنجیده می‌شود. شکل کلی مدل به شرح زیر است [۱۵]:

$$A = \frac{E_R^{Y_0}}{E_R^{Y_0}} - 1 \quad \text{ER} = \text{کل اشتغال در اقتصاد مرجع (کشور)}$$

عنصر A تغییرات اشتغال در اقتصاد مرجع (کشور) را طی یک دهه (۶۵ و ۷۵) نشان می‌دهد.

$$B = \frac{E_i^{Y_0}}{E_i^{Y_0}} - \frac{E_R^{Y_0}}{E_R^{Y_0}}$$

عنصر B رشد یا نزول نسبی هر بخش اقتصاد را در کل اقتصاد مرجع (کشور) اندازه‌گیری می‌کند. مثبت یا منفی بودن این شاخص به معنای صعود یا نزول آن بخش در کل اقتصاد کشور است.  $E_i$  مبین اشتغال در بخش i در اقتصاد کشور است.

$$C = \frac{E_{Li}^{Y_0}}{E_{Li}^{Y_0}} - \frac{E_{Ri}^{Y_0}}{E_{Ri}^{Y_0}}$$

عنصر C موقعیت رقابتی هر بخش اقتصادی استان را در مقایسه با اقتصاد کشور اندازه‌گیری می‌کند که ممکن است مثبت یا منفی باشد.

$$E_{Li} = \text{اشتغال بخش } i \text{ در سطح استان}$$

$E_{Li} =$  اشتغال بخش  $i$  در سطح کشور

مجموعه نتایج حاصل از فرمول مذکور بیانگر تغییرات اشتغال در هر بخش اقتصادی سطح

$$E_{Li}^{10-70} = A + B + C$$

مورد مطالعه است.

روش ضریب مکانی (L.Q) برای شناسایی بخش‌های پایه و غیر پایه در سطوح جغرافیایی

(استان، شهرستان و شهر) به کار می‌رود. فرمول کلی به شرح زیر است<sup>۱۴</sup>:

$$L.Q = \frac{\frac{\text{اشتغال در بخش } i \text{ در منطقه } j}{\text{کل اشتغال در منطقه } j}}{\frac{\text{اشتغال در بخش } i \text{ در کشور}}{\text{کل اشتغال در کشور}}} \begin{matrix} \geq 1 \\ < 1 \end{matrix}$$

اگر  $L.Q > 1$  باشد، منطقه صادرکننده و دارای فعالیت‌های پایه‌ای است.

اگر  $L.Q < 1$  باشد، منطقه واردکننده و دارای فعالیت‌های غیر پایه‌ای است.

اگر  $L.Q = 1$  باشد، منطقه خودکفاست.

### تحلیل روند اشتغال

جمعیت استان یزد از ۳۵۷ هزار نفر در سال ۱۳۵۵ به ۷۵۱ هزار نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده

است. حدود ۳/۸ درصد از جمعیت استان غیرایرانی و ۱۷ درصد آن غیربومی است.

شاغلان استان از ۱۲۰۰۰۱ نفر در سال ۵۵ به ۲۱۴۳۰۴ نفر در سال ۷۵ افزایش یافته است.

طی این دوره متوسط رشد سالانه اشتغال از جمعیت پایین‌تر بوده است (۲/۹۴ در مقابل ۳/۹ درصد).

مطابق آمار سال ۷۵، حدود ۱۴/۳ درصد از کل شاغلان استان در بخش کشاورزی، ۴۴/۲

درصد در بخش صنعت و ۴۱/۵ درصد در بخش خدمات مشغول فعالیت بوده‌اند. ضریب

اشتغال استان در سال ۱۳۵۵ معادل ۹۸/۰۶ درصد بوده و تنها ۱/۸۴ درصد را افراد جویای کار

تشکیل می‌داده است. در سال ۶۵ ضریب اشتغال استان به ۹۲/۲ درصد رسیده که ضریب افراد

جویای کار یا بیکار به ۷/۸ درصد افزایش یافته است. در سال ۱۳۷۵ ضریب اشتغال به ۹۴/۷۷

رسیده که حدود ۵/۲۳ درصد از جمعیت فعال اقتصادی بیکار بوده است (جدول ۱).

طی سال‌های مذکور ضریب بیکاری کشور به ترتیب ۱۰/۲ درصد، ۱۴/۲ درصد و ۹/۱

درصد بوده است که در تمام سال‌ها ضریب بیکاری استان یزد از سطح ملی پایین‌تر است.

جدول ۱ ساختار اشتغال و بیکاری در استان یزد طی دوره ۷۵-۱۳۵۵

متغیر سال	تعداد جمعیت	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت فعال	جمعیت شاغل	جمعیت بیکار	ضریب اشتغال	ضریب بیکاری
۱۳۵۵	۳۵۷۰۰۰	۲۴۹۸۷	۱۲۲۳۸۱	۱۲۰۰۰۱	۲۳۸۰	۹۸/۰۶	۱/۸۴
۱۳۶۵	۵۷۴۰۰۰	۳۸۲۱۴۵	۱۶۱۵۰۰	۱۴۸۸۷۳	۱۲۶۲۷	۹۲/۲	۷/۸
۱۳۷۵	۷۵۱۰۰۰	۵۷۹۰۱۲	۲۲۶۱۲۸	۲۱۴۳۰۴	۱۱۸۲۴	۹۷/۷۷	۵/۲۳

ماخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن، سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵

در سال ۱۳۷۵، جایگاه استان یزد از نظر ضریب اشتغال و بیکاری نسبت به سایر استان‌ها بسیار مطلوب بوده و بعد از سمنان قرار داشته است. بالاترین ضریب بیکاری در کشور به استان کرمانشاه با ۱۸/۵ درصد اختصاص داشته است که حدود ۹/۴ درصد از سطح ملی بالاتر می‌باشد.

در حقیقت طی دوره بیست ساله ۷۵-۱۳۵۵ تعداد ۹۴۳۰۳ ظرفیت شغلی در استان یزد ایجاد شده است که سالانه رقمی معادل ۴۷۱۵ را شامل می‌گردد.

از نظر تطبیق ساختار شاغلان با تخصص، در سال ۱۳۵۵ تنها ۵/۷ درصد از شاغلان متخصص بوده‌اند که این رقم در سال ۱۳۶۵ به ۱۱/۵ درصد و در سال ۱۳۷۵ به ۱۱/۷ درصد رسیده است. در سال ۱۳۷۵ تنها ۲/۵ درصد از شاغلان کشاورزی، ۰/۶ درصد شاغلان معدن، ۳/۲ درصد صنعت، ۹/۴ درصد ساختمان، ۰/۷ درصد آب و برق، ۱/۹ درصد خدمات مالی، ۱۰/۳ درصد عمده‌فروشی، ۷/۵ درصد رستوران و هتلداری و ۲/۴ درصد حمل و نقل و ارتباطات را متخصصان تشکیل می‌داده‌اند. ارقام مذکور بیانگر عدم همخوانی میان ساختار اشتغال و تخصص در استان یزد است. بنابراین در برنامه‌ریزی اشتغال باید جهت کوشش به تخصصی شدن فعالیت‌ها معطوف گردد. از طرف دیگر، چنانچه مقایسه‌ای میان هرم شغلی کشورهای صنعتی با ایران بشود، ملاحظه می‌شود که در کشورهای صنعتی، ۳۵ درصد از شاغلان را کارگران ساده تشکیل می‌دهند؛ در حالی که در ایران ۵۷ درصد شاغلان در این بخش

فعالیت دارند. کارگران تخصصی کشورهای صنعتی، ۳۰ درصد کل شاغلان را به خود اختصاص داده‌اند؛ در صورتی که این رقم در ایران ۳۸ درصد است. در کشورهای صنعتی ۲۰ درصد از شاغلان تکنیسین هستند؛ در حالی که درصد شاغلان تکنیسین ایران ۲/۸ است. مهندسان و مدیران کشورهای صنعتی ۱۰ درصد کل شاغلان را تشکیل می‌دهند، ولی در ایران این نسبت ۱/۲ درصد است. محققان و مخترعان آن‌ها ۵ درصد و در ایران حدود ۱ درصد است<sup>۱۷۱</sup>.

جدول ۲ شاغلان استان یزد به تفکیک گروه‌های عمده فعالیت - تخصص طی دوره ۷۵ - ۱۳۵۵

۱۳۷۵		۱۳۶۵		۱۳۵۵		گروه عمده فعالیت
درصد کارفرمایان	درصد متخصصان	درصد کارفرمایان	درصد متخصصان	درصد کارفرمایان	درصد متخصصان	
۳/۶	۱۱/۷	۳/۴	۱۱/۵	۱/۷	۵/۷	کل شاغلان
۲/۹	۰/۴	۳	۰/۲	۲/۳	۰/۱	کشاورزی
۰/۶	۷	۱/۵	۵	۰	۶	معادن
۳/۲	۲/۷	۲/۱	۲	۱/۵	۰/۲	صنعت
۹/۴	۲	۶/۸	۰/۸	۱/۱	۱	ساختمان
۰/۷	۱۵/۵	۲/۵	۱۳	۰	۱۶	آب و برق و گاز
۱/۹	۳۱	۱/۰	۳/۴	۰/۷	۲۶	خدمات مالی - خدمات اجتماعی
۰/۳	۴۴	۱/۲	۳۸	۱	۴۶	عمده‌فروشی - خرده‌فروشی
۷/۵	۲/۲	۴/۷	۳	۴	۱	رستوران و هتلداری
۲/۴	۳	۲/۲	۳	۱/۵	۳	حمل و نقل و ارتباطات
۴۱/۶	۱۱/۲	۶/۲	۱۱	۲/۶	۳	سایر

منبع: مرکز آمار ایران؛ سرشماری نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵

در تحلیل روند ساختار اشتغال استان نسبت به کشور طی دهه ۷۵-۱۳۶۵، با بهره‌گیری از مدل تغییر سهم می‌توان گفت که اقتصاد کشور ضریب مثبت ۰/۳۲۵ و در نتیجه روندی صعودی داشته‌است.

بخش معادن در سطح ملی دارای صعود و ضریب ۲/۳۸+ بوده‌است؛ در حالی که عملکرد این بخش در استان یزد نزول و ضریب منفی معادل ۳/۰۲- را دارا بوده‌است. بخش‌های معادن، صنعت، آب، برق و گاز، عمده‌فروشی، حمل و نقل، و خدمات اجتماعی در کشور دارای صعود



بوده است. بخش‌های صنعت ساخت، عمده‌فروشی، حمل و نقل، مالی در استان نسبت به سطح ملی از روتق برخوردار بوده است (جدول ۳).

به‌کارگیری مدل ضریب مکانی میباید آن است که در سال ۷۵ بخش‌های معدن، صنعت ساخت، ساختمان، حمل و نقل و ارتباطات، خدمات مالی، بیمه ملکی و حقوقی و تجاری، جزو فعالیت‌های پایه‌ای و نقش آن‌ها در توسعه استان بسیار دارای اهمیت بوده است. در مجموع ۷۳/۲ درصد از فعالیت‌های استان پایه‌ای (صادراتی) و ۲۶/۷ درصد غیرپایه‌ای یا تبعی بوده است (جدول ۳).

جدول ۳ بررسی وضعیت اقتصادی استان یزد نسبت به کشور طی دوره ۷۵-۱۳۶۵

L.Q۷۵	C	B	A	استان یزد		کشور		بخش‌های مختلف اقتصادی
				۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۰/۶۲	۰/۱۱۴	-۰/۲۷۳	۰/۳۲۵	۳۰۵۸۹	۲۶۲۲۸	۳۳۵۷۲۶۳	۳۱۹۰۷۶۱	کشاورزی
۱/۷۵	-۳/۰۲	۲/۳۸	۰/۳۲۵	۳۰۹۹	۴۵۰۳	۱۱۹۸۸۴	۳۲۳۷۰	معدن
۱/۷۲	۰/۱۵۷	۰/۲۳۴	۰/۳۲۵	۶۵۸۵۹	۳۲۳۸۲	۲۵۵۱۹۶۲	۱۴۵۱۳۳۰	صنعت ساخت
۰/۷۶	-۰/۰۶۷	۰/۳۳	۰/۳۲۵	۱۶۷۸	۱۰۵۷	۱۵۰۶۳۱	۹۱۰۴۴	آب و برق و گاز
۱	-۰/۲۰۹	-۰/۰۱	۰/۳۲۵	۲۴۰۹۱	۲۱۸۱۳	۱۶۵۰۴۸۱	۱۲۵۶۲۶۴	ساختمان
۰/۸	۰/۱۰۲	۰/۸۷۶	۰/۳۲۵	۲۲۳۳۴	۹۶۹۸	۱۹۲۷۰۶۷	۸۷۵۴۵۸	عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و رستوران و هتلداری
۱/۰۲	۱/۵۷	۰/۲۱۸	۰/۳۲۵	۱۴۵۹۰	۶۸۰۴	۹۷۲۷۹۲	۶۳۰۵۴۶	حمل و نقل و ارتباطات و انبارداری
۱/۰۴	۲۷/۶۲	۱/۳۱۷	۰/۳۲۵	۲۶۳۲۰	۱۵۳۸	۳۰۱۹۶۲	۱۱۴۲۸۸	خدمات مالی و بیمه و ملکی و حقوقی و تجاری
۰/۷	-۱/۵	۰/۲۷۶	۰/۳۲۵	۲۸۸۷	۳۸۲۲۸	۳۲۸۲۵۰۲	۳۰۴۹۷۵۳	خدمات عمومی و اجتماعی و شخصی
۱/۷۸	-۰/۱	-۰/۶۱	۰/۳۲۵	۲۸۳۷	۲۶۱۲	۲۵۷۰۲۸	۳۵۹۷۲۱	فعالیت‌های غیرقابل طبقه‌بندی
-	-	-	-	۲۱۴۳۰۴	۱۴۸۸۷۳	۱۴۵۷۱۵۷۲	۱۱۰۰۱۵۳۵	جمع کل

بررسی سطوح تحصیلات شاغلان در استان یزد گویای آن است که در سال ۷۵، ۳۲/۵ درصد ابتدایی، ۱۶/۹ درصد راهنمایی، ۱۵/۹ درصد متوسطه، ۱۰/۸ درصد دانش‌آموخته آموزش عالی، ۰/۲ درصد حوزه علمیه، ۱۵/۴ درصد سوادآموز، ۱/۴ درصد غیررسمی، ۰/۵ درصد نامشخص و ۱۶/۴ درصد بی‌سواد بوده‌اند. از ۱۰/۸ درصد شاغلان دوره‌های عالی،

۴۴/۹ درصد فوق دیپلم، ۴۷/۸ درصد لیسانس، ۴/۲ درصد فوق لیسانس و ۳/۱ درصد دکترا داشته‌اند (جدول ۴). از نظر شاخص بیکاری در سال ۷۵، از ۱۱۸۲۴ نفر افراد جویای کار، ۹۹۳۸ نفر (۸۴ درصد) باسواد بوده‌اند که حدود ۸/۷ درصد را دانش‌آموختگان آموزش عالی تشکیل می‌دهد (این نسبت در مردان ۱۰ درصد و در زنان ۷ درصد است) (جدول ۵).

جدول ۴ توزیع بیکاران باسواد بر حسب جنس و درجات تحصیلی در سال ۱۳۷۵ در استان یزد

زن		مرد		جمع		جنس / وضعیت سواد
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲	۱۹۵	۴	۶۸	۳	۲۶۳	سوادآموزی
۲۹	۲۳۶۶	۲۸	۵۰۵	۲۹	۲۸۷۱	ابتدایی
۲۸	۲۲۳۴	۲۲	۳۹۹	۲۶	۲۶۳۳	راهنمایی
۳۱	۲۵۳۰	۳۵	۶۳۷	۳۲	۳۱۶۷	متوسطه
-	۱۰	۰/۴	۷	۰/۲	۱۷	پیش‌دانشگاهی
۷	۵۹۸	۱۰	۱۹۱	۸	۷۸۹	عالی
-	۹	-	۱	۰/۱	۱۰	حوزه علمی
۲	۱۳۶	۰/۴	۷	۱	۱۴۳	تحصیلات غیررسمی
۱	۳۱	۱	۱۴	۰/۴۵	۴۵	نامشخص و اظهار نشده
۱۰۰	۸۱۰۹	۱۰۰	۱۸۲۹	۱۰۰	۹۹۳۸	جمع

مأخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵

جدول ۵ توزیع بیکاران باسواد بر حسب جنس و تحصیلات عالی در سال ۱۳۷۵ در استان یزد

زن		مرد		جمع		جنس / مقطع تحصیلی
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۷	۵۱	۳۶	۲۱۸	۳۴	۲۶۹	فوق دیپلم
۷۲	۱۳۷	۵۹	۳۵۴	۶۲	۴۹۱	لیسانس
-	۱	۳	۱۵	۲	۱۶	فوق لیسانس
۱	۲	۲	۱۱	۲	۱۳	دکترا
۱۰۰	۱۹۱	۱۰۰	۵۹۸	۱۰۰	۷۸۹	جمع

مأخذ: مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵

در میان افراد باسواد بالاترین میزان بیکاری در گروه سنی ۲۹-۱۵ سالگی و با ۶۱ درصد قرار دارد. از کل افراد بیکار و جویای کار دانش‌آموخته آموزش عالی، ۶۲ درصد لیسانس، ۳۴ درصد فوق‌دیپلم، ۲ درصد کارشناسی ارشد و ۲ درصد دکترا داشته‌اند. ۷۶ درصد بیکاران را مردان و بقیه (۲۴ درصد) را زنان تشکیل می‌داده‌اند (جدول ۵).

جدول ۶ که توزیع افراد بیکار جویای کار در دوره‌های عالی را به تفکیک رشته‌های تحصیلی نشان می‌دهد حاکی از آن است که بالاترین میزان بیکاری به ترتیب به رشته‌های مهندسی با ۲۲/۸ درصد، علوم انسانی با ۱۵/۳ درصد، بهداشت و علوم پزشکی با ۱۱/۵ درصد مربوط بوده‌است. پایین‌ترین میزان بیکاری به رشته‌های خدمات تجاری با ۰/۱ درصد، و معماری - شهرسازی با ۰/۳ درصد اختصاص دارد.

جدول ۶ توزیع بیکاران دارای تحصیلات عالی به تفکیک گروه‌های عمده‌شغلی در استان یزد در سال ۱۳۷۵

گروه عمده شغلی - رشته‌ها	جمع	درصد	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکترا
تربیت معلم و علوم تربیتی	۶۱	۷/۷	۵۰	۱۱	-	-
هنرهای زیبا	۵	۰/۶	۴	۱	-	-
علوم انسانی	۱۲۰	۱۵/۳	۱۸	۱۰۲	-	-
مذهب و الهیات	۱۵	۱/۹	۵	۱۰	-	-
علوم اجتماعی و رفتاری	۵۳	۶/۷	۶	۴۳	۴	-
بازرگانی و مدیریت تجاری	۴۵	۵/۷	۱۰	۳۴	۱	-
حقوق و علوم قضایی	۱۴	۱/۸	۱	۱۲	۱	-
علوم طبیعی	۷۲	۹/۲	۱۱	۵۹	-	۲
علوم ریاضی و کامپیوتر	۲۸	۳/۵	۱۰	۱۶	۱	۱
بهداشت و علوم پزشکی	۹۱	۱۱/۵	۴۵	۳۴	۳	۹
حرفه، صنعت و فن	۵	۰/۶	۴	۱	-	-
مهندسی	۱۸۰	۲۲/۸	۷۵	۱۰۱	۳	۱
معماری و شهرسازی	۲	۰/۳	-	-	۲	-
کشاورزی، جنگلداری	۷۴	۹/۴	۱۹	۵۵	-	-
خدمات تجاری	۱	۰/۱	۱	-	-	-
کتابداری و ارتباط جمعی	۱	۰/۱	۱	-	-	-
سایر	۱۲	۱/۵	۵	۶	۱	-
نامشخص و اظهار نشده	۱۰	۱/۳	۴	۶	-	-
جمع	۷۸۹	۱۰۰	۲۶۹	۴۹۱	۱۶	۱۲

## قابلیتها و تنگناها

بهره‌گیری از مدل T.S.P بیانگر آن است که فرصت‌های شغلی بخش کشاورزی با کل اشتغال در استان یزد همبستگی نشان نمی‌دهد. بنابراین اشتغال در بخش کشاورزی نتوانسته ظرفیت‌های شغلی جنبی لازم در کل ساختار اشتغال استان ایجاد نماید. مهم‌ترین بخش در ساختار اقتصادی استان بخش خدمات بازرگانی، تجاری، مالی و عمده‌فروشی بوده است. اشتغال ایجاد شده در این بخش‌ها همبستگی قوی با کل اشتغال را نشان می‌دهد. در بخش خدمات تجاری - بازرگانی یک ظرفیت شغلی،  $7/2$  فرصت شغلی جنبی و در بخش صنعت آورده است. در مجموع به ازای هر ظرفیت شغلی در بخش صنعت (صنعت ساخت، معدن، آب و برق و گاز، ساختمان)  $2/3$  شغل جنبی و در کل بخش خدمات هر فرصت شغلی ۳ شغل جنبی به وجود آورده است. از آنجا که بخش کشاورزی به جهت نبود خاک و آب و شرایط اقلیمی مناسب قابلیت اشتغال‌زایی ندارد، بخش‌های بازرگانی، تجاری و صنعت توانسته است وضعیت اشتغال‌زایی استان را طی سی سال گذشته طراحی نماید. در بخش‌های صنعت و خدمات قابلیت‌ها و تنگنایی به لحاظ اشتغال‌زایی به خصوص اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی وجود دارد. مهم‌ترین قابلیت‌های بخش صنعت را در وجود نیروی متخصص، سابقه فرهنگ صنعتی و کار، نزدیکی به قطب‌های صنعتی کشور (تهران، اصفهان، کرمان)، راه‌های مناسب ارتباطی، ذخایر کافی معدنی، غنای صنایع دستی (بیش از ۴۰ نوع صنعت دستی) <sup>۱۸۱</sup> می‌توان برشمرد. مسلماً بخش خدمات از جنبه‌های مطلوب تجاری راهبردی، رقابت در کار، روحیه مشارکت مردمی، راه آهن، تأسیسات سردخانه‌ای، قرارگرفتن در مبادی ورودی و خروجی کالا و سرمایه نسبی لازم برخوردار است.

علی‌رغم جنبه‌های مثبت، تنگنایی در دو بخش صنعت و خدمات وجود دارد، شامل فرسودگی صنایع و جایگزین نشدن قطعات، مدیریت سنتی واحدها، عدم استفاده از ظرفیت اسمی، عدم ثبات قوانین و مقررات، محدودیت بازارهای محلی، نبود سیاست‌های حمایتی، کارآمد نبودن بانک صنعت و معدن، مشکلات ارزی، ضعف سرمایه‌گذاری در بخش معدن، رابطه ضعیف صنعت و معدن، طولانی‌بودن مراحل اکتشاف معدن، رکود بازار صنایع دستی،

نوسان قیمت ارز، کمبود زیرساخت‌ها، نبود شرکت‌های خدمات صادراتی، کمبود مواد خام و مصالح، وجود محصولات واسطه‌ای، کارکرد ضعیف بازارهای سازمان یافته کالا و وام و ناکارابودن سیاست‌های اصولی ارزی گرچه طی دهه گذشته میانگین ارزش افزوده و سرمایه‌گذاری‌های جدید در بخش صنعت، سالانه به ترتیب ۲۱ درصد و ۵۸ درصد قیمت‌های جاری افزایش داشته و ارزش افزوده ۳/۷ برابر شده؛ اما تقاضای نیروی کار تنها ۱/۲ افزایش یافته است. البته این ارزش افزوده عمدتاً ناشی از کاهش ارزش پول و استفاده از ظرفیت‌های خالی سرمایه‌گذاری بوده است.

### پیش‌بینی‌های جمعیت و اشتغال

#### الف) پیش‌بینی جمعیت

با بهره‌گیری از نرم‌افزار کامپیوتری People و براساس مفروضات پایه‌ای باروری کل، مرگ و میر و مهاجرت، سیاست‌های دولت، وضعیت طرح‌ها و برنامه‌ها، توان‌های استان در زمینه ساختارهای طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی، پیش‌بینی می‌شود که جمعیت استان در افق ۸۰، ۸۵، ۹۰، ۹۵ و ۱۴۰۰ به ترتیب به ۸۱۷ هزار نفر، ۸۷۵ هزار نفر، ۹۴۰ هزار نفر، ۹۹۹ هزار نفر و ۱۰۵۳ هزار نفر برسد (جدول ۷).

جدول ۷ برآورد جمعیت استان با احتساب مهاجرت به تفکیک نقاط شهری و روستایی (هزار نفر)

سال	۷۵	۸۰	۸۵	۹۰	۹۵	۱۴۰۰
استان	۷۵۱	۸۱۷	۸۷۵	۹۴۰	۹۹۹	۱۰۵۳
نقاط شهری	۵۶۹	۶۶۹	۷۲۵	۷۸۵	۸۴۱	۸۹۳
نقاط روستایی	۱۸۲	۱۴۸	۱۵۰	۱۵۵	۱۵۸	۱۶۰

#### ب) پیش‌بینی اشتغال

پیش‌بینی اشتغال در استان یزد تا افق ۱۴۰۰ در اساس، زیر تأثیر فرآیندهای درون‌زا، برون‌زا، درون‌زا - برون‌زا، فشارهای جمعیتی، رشد اقتصادی، تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌مورد نیاز، میزان استفاده از تسهیلات بانکی، مشارکت مردمی، طرح‌ها و پروژه‌ها، موافقت‌های اصولی،

جوازهای تأسیس، خدمات ارتباطی، قطب فرهنگی، و اتکا به توسعه پایدار قرار خواهد داشت. در زمینه بالا، با بهره‌گیری از مدل «تغییر سهم» و نرم‌افزار Workers، ساختار اشتغال استان یزد به فاصله هر پنج سال و تا افق ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده است. برابر داده‌های جدول ۸، طی سال‌های ۸۵، ۹۰، ۹۵ و ۱۴۰۰، کل شاغلان استان به ترتیب به ۲۶۵۰۰۰ نفر، ۲۸۵۰۰۰ نفر، ۳۲۸۰۰۰ نفر، ۳۷۳۵۰۰ نفر و ۴۱۸۰۰۰ نفر خواهد رسید. اگر برنامه‌ریزی استان به یک دوره ده ساله و سپس پانزده ساله تقسیم گردد، می‌توان گفت طی دوره ۱۰ ساله ۸۵-۱۳۷۵ فرصت‌های جدید شغلی استان به ۷۰۶۹۶ و در دوره ۱۴۰۰-۱۳۸۵ به ۱۳۳۰۰۰ خواهد رسید.

جدول ۸ پیش‌بینی ساختار اشتغال استان در بخش‌های مختلف اقتصادی تا افق ۱۴۰۰

بخش‌های مختلف اقتصادی	۱۳۷۵	۱۳۸۰	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	اشتغال جدید دوره ۱۳۷۵-۱۳۸۵	اشتغال جدید دوره ۱۳۸۵-۱۴۰۰
	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد
کشاورزی	۳۰۵۸۹	۳۱۰۰۰	۳۱۰۰۰	۳۳۴۵۶	۳۵۴۸۳	۳۷۲۰۲	۴۱۱	۶۲۰۲
معدن	۳۰۹۹	۴۵۰۵	۵۴۱۵	۶۵۶۰	۷۸۴۴	۸۷۷۸	۲۳۱۶	۳۳۶۳
صنعت ساخت	۶۵۸۵۹	۸۱۸۸۵	۸۸۳۵۰	۱۰۲۰۰۸	۱۱۶۵۳۲	۱۳۰۸۳۴	۲۲۴۹۱	۴۲۴۸۴
آب، گاز و برق	۱۶۷۸	۲۱۲۰	۲۲۸۰	۲۶۲۴	۲۹۸۸	۳۳۴۴	۶۰۲	۱۰۶۴
ساختمان	۲۴۰۹۱	۲۹۴۱۵	۳۱۶۴۵	۳۳۶۴۰۸	۴۱۵۸۹	۴۶۳۹۹	۷۵۴۴	۱۴۷۶۴
عمده‌فروشی، خرده‌فروشی	۲۲۳۳۴	۳۰۴۷۵	۳۳۰۶۰	۳۸۷۰۴	۴۴۴۴۷	۵۰۱۶۰	۱۰۷۲۶	۱۷۱۰۰
حمل و نقل	۱۴۵۹۰	۲۱۴۰۵	۲۲۸۰۰	۲۶۲۴۰	۲۹۸۸۰	۳۳۴۴۰	۸۲۱۰	۱۰۶۴۰
خدمات مالی	۴۶۳۴۰	۵۷۲۴۰	۶۲۱۳۰	۷۱۸۳۲	۸۲۵۴۴	۹۲۷۹۶	۱۵۷۹۰	۳۰۶۶۶
خدمات عمومی	۲۸۸۷	۳۷۱۰	۴۴۳۷	۵۹۰۴	۷۳۷۰	۹۱۹۶	۱۵۵۰	۴۷۵۹
فعالیت‌های نامشخص	۲۸۳۷	۳۴۴۵	۳۸۹۳	۴۲۶۴	۴۷۲۳	۵۸۵۱	۱۰۵۶	۱۹۵۸
جمع کل شاغلان	۲۱۴۳۰۴	۲۶۵۰۰۰	۲۸۵۰۰۰	۳۲۸۰۰۰	۳۷۳۵۰۰	۴۱۸۰۰۰	۷۰۶۹۶	۱۳۳۰۰۰
جمعیت فعال	۲۲۶۱۲۸	۲۸۲۰۰۰	۳۰۴۰۰۰	۳۴۸۰۰۰	۳۹۴۰۰۰	۴۴۰۰۰۰	۷۷۸۷۲	۱۳۶۰۰۰

در افق ۱۴۰۰ شاغلان بخش صنعت به ۹۴۶۲۸ نفر (مشمول بر ۵۶۷۹ نفر در بخش معدن، ۶۴۹۷۵ نفر در بخش صنعت ساخت، ۱۶۶۶ نفر در بخش آب، برق و گاز و تلفن، ۲۲۳۰۸ نفر در بخش ساختمان) و در بخش خدمات ۱۰۲۴۵۵ فرصت شغلی و در بخش کشاورزی تنها ۶۶۱۳ فرصت شغلی خواهد رسید. در واقع در دوره بیست و پنج ساله ۱۴۰۰-۱۳۷۵، استان یزد سالانه به ۸۱۴۸ فرصت شغلی نیاز دارد. به شرط تحقق رشد اقتصادی حدود ۵/۶ درصد در

سال ۱۳۸۱، وجود رابطه سرمایه به کار، وجود سرمایه‌ای معادل ۱۴۴۳/۱۳۷ میلیارد تومان (به قیمت پایه سال ۱۳۸۰) و سرانه ایجاد یک شغل معادل ۷/۳ میلیون تومان (۹۱۲۵ دلار) به عنوان متغیرهای اصلی، و عوامل دیگری از قبیل کارآیی سرمایه، میزان به کارگیری ظرفیت‌های موجود تولیدی، نوع تکنیک تولید، سیاست‌های اصولی پولی و ارزی و مالی، ثبات قوانین و مقررات بازار کار، و سازوکار بازار، می‌توان به اهداف مذکور نایل آمد.

در مجموع می‌توان انتظار داشت تا افق برنامه‌ریزی، اشتغال استان یزد با متوسط رشد سالانه‌ای معادل ۲/۷ درصد و جمعیت با متوسط رشد سالانه ۱/۳۶ درصد افزایش خواهد یافت.

### راهبردهای اشتغال‌زایی

مهم‌ترین راهبردهای اشتغال‌زایی در استان یزد را می‌توان به شرح زیر برشمرد<sup>(۱۸)</sup>:

- ۱- تداوم سیاست‌های کنترل جمعیت و کاهش باروری؛ ۲- توجه به توسعه و مشارکت بخش خصوصی؛ ۳- تشویق به سرمایه‌گذاری و برقراری تسهیلات بانکی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی؛ ۴- بازنگری در قوانین حاکم بر بازار کار؛ ۵- سعی در تخصصی‌کردن اشتغال و ارتقای آموزش‌های عمومی، تخصصی، فنی و حرفه‌ای، متناسب با نیازهای بازار کار. در زمینه بالا با ارائه دوره‌های کوتاه مدت شش ماهه می‌توان آموزش‌های لازم را به دانش‌آموختگان رشته‌های دانشگاهی برای ایجاد تخصص جدید در بخش‌های مورد نیاز بازار کار ارائه داد؛ ۶- اولویت دادن به فناوری کاربر تولید و راهبرد توسعه مبتنی بر توسعه صنعت، به خصوص صنعت کوچک و متوسط مقیاس؛ ۷- توجه به صنایع دستی، چون با حداقل هزینه می‌توان یک ظرفیت شغلی ایجاد نمود؛ ۸- تقویت و توسعه دانشگاه‌ها در استان به عنوان قطب برتر فرهنگی در منطقه کویری با سطح یک عملکردی به عنوان منبع اقتصاد پایه‌ای (در حال حاضر با وجود ۳۳۲۸۸ نفر دانشجو در استان با ضریب ۶۵ درصد غیربومی، سالانه ۱۱ میلیارد تومان به اقتصاد پایه‌ای استان تزریق می‌شود که در ایجاد اشتغالی معادل ۱۵۲۴ نفر مؤثر می‌باشد)؛ ۹- ایجاد صندوق تضمین اشتغال (منابع این صندوق از طریق مالیات خودرو و ماشین‌آلات، نقل و انتقال‌های اسناد و عوارض زمین و اختصاص بودجه دولتی و سرمایه بخش خصوصی به دست می‌آید. در ایران بخشی از درآمد نفت می‌تواند به صندوق تضمین اشتغال اختصاص یابد)؛ ۱۰- جایگزینی

نیروی کار داخلی به جای خارجی‌ها و ترتیب دادن اخراج کارگران خارجی؛ ۱۱- توجه به توسعه گردشگری در استان؛ هر گردشگر خارجی موجب ایجاد شش فرصت شغلی جدید می‌گردد. باید ضوابط و راهکارهای قانونی و امنیتی اجتماعی و قانونی مربوط به گردشگران خارجی به تصویب مجلس برسد؛ ۱۲- توسعه شرکت‌های خدماتی صادراتی و صدور خدمات فنی؛ ۱۳- بالا بردن ضریب پوشش تخصصی در ساختار اشتغال. این مسأله موجب تعادل در بازار کار می‌گردد؛ ۱۴- ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی بازار کار جهت ارائه اطلاعات به متقاضیان کار، کارآفرینان، کارفرمایان، سرمایه‌گذاران و برنامه‌ریزان، با هماهنگی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، استانداری، اداره کار و امور اجتماعی و شرکت‌های خصوصی.

### ارایه فرصت‌های شغلی

برابر بررسی‌های انجام شده اهم فرصت‌های شغلی استان یزد عمدتاً در بخش‌های صنعت و خدمات قرار خواهد داشت. در بخش کشاورزی به ارایه فرصت‌های شغلی بسیار ناچیزی در خدمات مشاوره‌ای و فنی، تولید محصولات صیفی گلخانه‌ای، تولید گیاهان زینتی، توزیع نهاده‌های کشاورزی، بازارچه‌های عرضه محصولات، خدمات مکانیزه، احداث پایگاه‌های انگور خشک‌کنی، ایجاد تعاونی‌های جدید، خدمات عمومی، تولید گوساله پرواری، گاو شیری، مرغ تخم‌گذار، زنبورداری، مرغ گوشتی بومی، استخرهای دو منظوره پرورش ماهی\*، احداث استخرهای ذخیره آب، تراس‌بندی و علوفه‌کاری و محصولات فرعی مرتع می‌توان دست یافت.

خدمات نهاده‌های اجرایی بایستی شامل آموزش، راهنمایی متقاضیان، مشاوره فنی و معرفی صاحبان طرح‌های کشاورزی به بانک‌ها جهت دریافت تسهیلات باشد.

با توجه به محدودیت‌های اقلیمی و قرارگرفتن در حاشیه کویر و وجود نیروی انسانی کارآمد و کارآفرین و موارث ارزشمند تاریخی - فرهنگی، توان‌های بالقوه غنی معدنی و صنعتی، موقعیت جغرافیایی ویژه در مرکز کشور و قرارگرفتن در محورهای اصلی حمل و نقل ملی و ترانزیت بین‌المللی، نقش خاص ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک (در بُعد امنیتی ملی)، ضرورت

\* از نکات مهم این پژوهش، صدور بچه ماهی از استان یزد به استان گیلان و مازندران است.



دارد، استراتژی توسعه استان مبتنی بر صنعت، تجارت، خدمات عمومی و اجتماعی و خدمات برتر فرهنگی استوار گردد. در این ارتباط گسترش مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی با نقش ملی و بین‌المللی، ایجاد شهرک تحقیقاتی - علمی، پارک صنعتی - تحقیقاتی، و کانون‌های تحقیق و توسعه، اجرای کامل پروژه عظیم فولاد آلیاژی و صنایع وابسته، کابل‌های مخابراتی، فیبر نوری، ذوب آهن میبد، گندوله‌سازی اردکان، بهره‌برداری از معادن چادرملو، گسترش فرودگاه یزد به فرودگاه بین‌المللی، گسترش صنایع ماشینی و نساجی، شرکت‌های صنعتی، تجهیز و گسترش کانسارهای معدنی، انرژی‌های خورشیدی، صنایع دستی، سفال، سرامیک، توسعه راه آهن و دو خطه کردن آن، احداث راه آهن یزد - شیراز و کلاً صنایع متوسط و کوچک و کاربر، و ... از اهم طرح‌های توسعه‌ای و اشتغال‌زا است.

در بخش خدمات، خدمات برتر در زیربخش بازرگانی و حمل و نقل، جهانگردی، مراکز تخلیه و بارگیری کاربردی با عملکرد ملی و منطقه ویژه تجاری، امور نجوم و فضایی، سنجش از دور و ایستگاه جوّ بالا، مرکز باروری ابرها و تعدیل آب و هوا، امور بهداشتی و فوق تخصصی پزشکی، مرکز اطلاع‌رسانی، مرکز تجارت بین‌المللی، مرکز بازاریابی صادرات و واردات، شبکه رایانه‌ای بازرگانی، صنایع مختلف تولیدی و انواع شرکت‌ها و ... را می‌توان به عنوان فرصت‌های شغلی ارایه نمود. همچنین برابر بررسی‌های انجام شده، به ازای یک شغل پایه‌ای در استان، حدود دو شغل خدماتی می‌توان ایجاد نمود.

### نتیجه‌گیری

طی دهه‌های گذشته ساختار اشتغال در بخش‌ها و زیربخش‌های اقتصادی - اجتماعی استان یزد نسبت به سطح ملی و استان‌ها مطلوب‌تر و عمده اشتغال توسط بخش خصوصی ایجاد شده است. در دو دهه گذشته سالانه ۴۷۱۵ فرصت شغلی جدید ایجاد شده که بیش از ۷۳ درصد آن در بخش صادراتی و پایه قرار داشته است. اما رابطه‌ای میان اشتغال و تخصص به دست نیامده است. به طوری که تنها ۱۱/۷ درصد شاغلان در تخصص خود مشغول فعالیت بوده‌اند. ۱۰/۸ درصد از شاغلان و ۸ درصد از بیکاران و افراد جویای کار استان به دانش‌آموختگان آموزش عالی تعلق داشته‌اند. بحرانی‌ترین وضعیت بیکاری دانش‌آموختگان آموزش عالی در

رشته‌های فنی - مهندسی، علوم انسانی و بهداشت و علوم پزشکی بوده است. بخش‌های بازرگانی، مالی، تجاری، و سپس صنعت طی سی سال گذشته بالاترین میزان اشتغال‌زایی را در خود بخش و اشتغال‌های جنبی ناشی از آن‌ها به وجود آورده‌اند. این استان تا افاق ۱۴۰۰، سالانه به طور متوسط به ایجاد ۸۱۴۸ فرصت شغلی نیازمند است. به شرط تحقق رشد اقتصادی در حدود ۵/۶ درصد، سرمایه مورد نیاز (۷/۳ میلیون تومان برای هر فرصت شغلی)، کارآیی سرمایه، افزایش ظرفیت‌های تولیدی، توجه به تکنیک تولید، سیاست‌های اصولی پولی و ارزی، ثبات قوانین و مقررات بازار کار و توجه به رابطه اشتغال و تخصص می‌توان به اهداف مورد نظر نایل آمد.

### منابع

- 1- Burgess, S. M: «Employment in UK Manufacturing», *The Economic Journal*, 1988.
- 2- Rosen, H.S, and Quandt, R. E: «Estimation of a Disequilibrium Aggregate Labor Market», *The Review of Economics and Statistics*, 1977.
- 3- Benjamin, D: «Household Composition, Labor Markets and Labor Demand: Testing for Separation in Agricultural Household Models», *Econometrica*, 1992.
- 4- Khan, S., and Ghani, E.: «Employment Generation in Rural Pakistan with a Special Focus on Rural Industrialization», *Pakistan Development Review*, Vol. 28, 1989.
- 5- Al - Jalaly, S: «Agricultural Sector Employment and the Need for Off- Farm Employment» *Pakistan Development Review*, 1992.
- ۶- امینی، علیرضا: برآورد الگوهای تقاضای نیروی کار در اقتصاد ایران و پیش‌بینی آن طی سال‌های ۸۳-۱۳۷۶، سازمان برنامه و بودجه، دفتر اقتصاد کلان، ۱۳۷۷.
- ۷- کمیجانی، اکبر: «ارزیابی عملکرد سیاست‌های اشتغال‌زایی در ده سال اخیر و برآورد تابع تقاضای نیروی کار در ایران»، مجله کار و جامعه، شماره ۳۴، تهران، ۱۳۷۹.
- ۸- قره‌باغیان، مرتضی: نظریه‌های توسعه اقتصادی، نشر نی، تهران، ۱۳۷۲، صص ۱۷۴-۱۵۲.
- ۹- همان منبع، صص ۱۸۷-۱۹۷.
- 10- Keynes, J. M. «The general Theory of Employment, Interest and Money», 1970, PP. 113-115.
- 11- Rosenstien, P.N.: *Notes on the theory of Big Push, Economic Development for Latin America*, Martin, NewYork, 1963, PP. 245-255.
- 12- Nurks, R.: *Patterns of Trade and Development*, Oxford University Press, London, 1967.
- ۱۳- قره‌باغیان، مرتضی: همان منبع، صص ۳۷۹-۴۰۰.
- ۱۴- زیاری، کرامت‌اله: طرح جامع اشتغال در استان یزد، سازمان برنامه و بودجه یزد، ۱۳۷۹.
- ۱۵- زیاری، کرامت‌اله: اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه یزد، ۱۳۷۸، صص ۱۸۶-۱۸۴.

۱۶ - همان منبع، ص ۱۷۷.

۱۷ - زیاری، کرامت‌اله: مطالعه رشته‌های علمی - کاربردی در جهت ایجاد اشتغال در استان یزد، سازمان برنامه و بودجه یزد، ۱۳۷۹.

۱۸ - زیاری، کرامت‌اله: طرح توسعه صنایع دستی استان یزد در اشتغال‌زایی، اداره کل صنایع دستی استان یزد، ۱۳۷۶.

۱۹ - زیاری، کرامت‌اله: طرح جامع اشتغال استان یزد، همان منبع.

۲۰ - مرکز آمار ایران، سرشماری‌های نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵.



شوریه‌شکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی